

Teleurstellend seizoenbegin van Proloog

Stuk: Alexanders Santekraam, tekst: Hugo Heinen; muziek: Cor Lemaire; regie, decor en kostuums: Jan Joris Lamers; bewegingsregie: Adriaan Adriaansen; gezelschap: Proloog; Grote Zaal, Eindhovense stadsschouwburg, 4 september.

Veelbelovende namen genoeg rondom de musical "Alexanders Santekraam". De auteur, Hugo Heinen, verdiende onlangs een reisbeurs voor de V.S., na enige successen bij studenten- en beroepstoneel; de regisseur, kostuum- en decorontwerper Jan Joris Lamers is juist dit voorjaar teruggekomen van een reis, die hij mocht maken namens het ministerie van CRM in enige Oosteuropese landen; composities en uitvoering van de muziek zijn in handen van Cor Lemaire; de bij Carrousel en Mime Theater Will Spoor al opgevalen Adriaan Adriaansen tekende voor de bewegingsregie.

Van de spelers van Proloog ook geen kwaad woord.

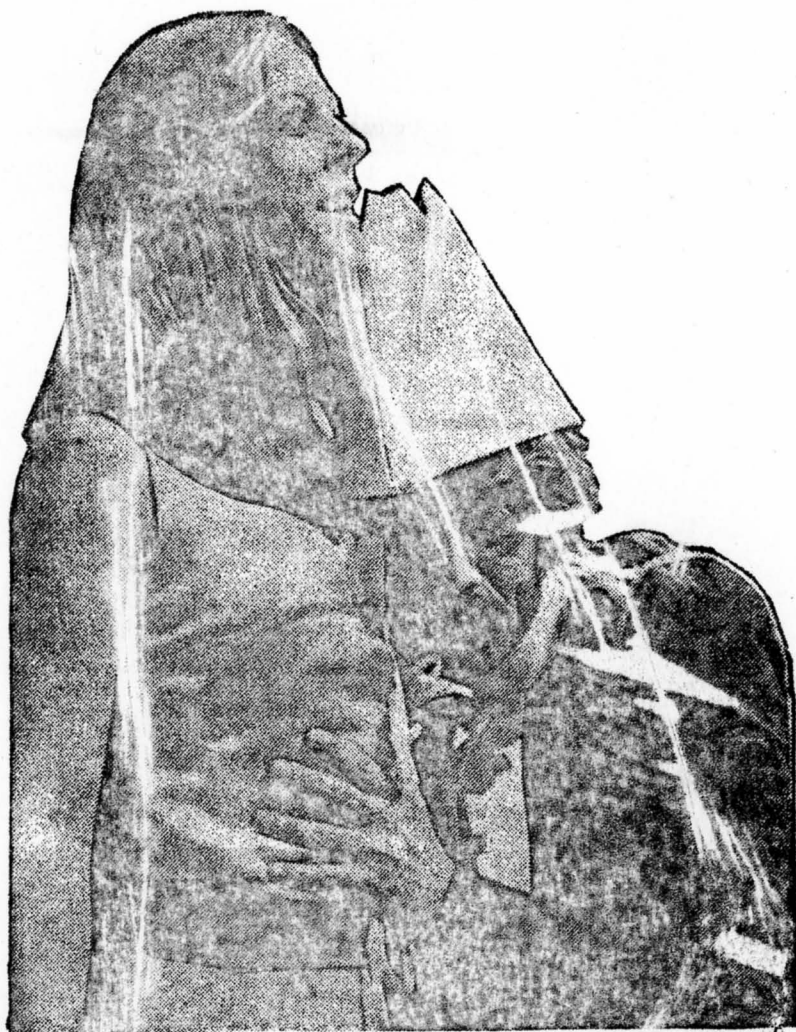
Op papier leek "Alexanders Santekraam" een alleraardigst klankspektakel te kunnen worden. Gisteren bleef echter van de meeste beloften weinig heel, toe. Hugo Heinen's musical ten doop vast gehouden in de Grote Zaal van de Stadsschouwburg. Weliswaar lagen toneelbeeld en kostuums er goed uit, werd er met inzet gespeeld en gemusiceerd en klonk de muziek meestal erg aardig, maar van de zangteksten was niets te verstaan, het verhaal (verhit gekoer van verliefden; oude dronken mannen; een slim ventje als koppelaar) had niets eigentijds en was op zich te onbeduidend om leuk genoeg te zijn.

Zodra er visueel iets verrassends gebeurde, veerde het publiek — van de twee eerste klassen van het voortgezet onderwijs — op, in de lange perioden dat er onbegrijpelijk met tekst gemanipuleerd werd, zakte de meute in. Dat laatste gebeurde te dikwijls.

Jan Joris Lamers heeft met assistentie van Cor Lemaire en Adriaan Adriaansen van Hugo Heinen's tekstmateriaal een spel gemaakt, dat door klassieke gags en pantomimische grapjes en een zichtbare bewegingsdoorstroming, in feite uitgetild werd boven het niveau dat Heinen's spel heeft. Anderzijds had er nog veel méér ingezet, dan nu viel waar te nemen. Een op zich zich origineel en fraai decor werd nauwelijks gebruikt en zinloos tijdens het spel afgebroken, de muziek overstemde de zangstemmen, gehele commedia dell'arte-scènes (zoals een "striptease") werden niet voldoende benut.

"Alexanders Santekraam" had geen vijf minuten langer moeten duren, of de gemengde gevoelens van de jeugdige toeschouwers zouden doorgedraaid zijn naar negatief. Nu kon er nog wel een plezierig applaus vanaf, dat de spelers (Edgar Danz, Jaap van Donselaar, Nienke Sikkema, Kees Waterbeek, Ton van Otterloo en Ton Grosveld) ongetwijfeld deugd zal hebben gedaan.

J. W. OVEREEM



★ Nienke Sikkema en Jaap van Donselaar in "Alexanders Santekraam".

EINDHOVENS DAGBLAD — donderdag 17 september 1970 ●

PUBLIEKE OPINIE

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden stukken verkort weer te geven. Voor publikatie in aanmerking komende stukken worden met de volledige naam van de inzender ondertekend. Opname van stukken in deze rubriek betekent niet dat de redactie het met de strekking van deze stukken eens is.

STEAK VOEDSEL

ren geweest zoals Jurg Molenaar de avond tevoren aan het onderwijskader vroeg te zijn. Het was m.i. een fijne zaal die spontaan reageerde. Deze kinderen zakken niet in, zoals uw kritikus beweerde: of ze zijn geboid of ze laten duidelijk blijken dat ze het niet zijn, anders dan door in te zakken! Het afbreken van het decor was niet zinloos, maar symbolisch bedoeld. Voor deze kinderen gaat het niet in eerste instantie om het verhaal, beduidend of onbeduidend. Overigens had het verhaal wel degelijk iets „eigentijds“, nl. het generatieconflict. Proloog heeft deze kinderen een fijne beschouwing bezorgd. Bovendien is ook deze voorstelling, zoals altijd, aan de hand van een door Proloog gezonden stencil, op school voorbereid en nabesproken.

PIETER BRIELS

Kinderen

Kinderen, in de leeftijd van die welke de voorstelling „Alexanders Santekraam“ door Proloog bijwoonden, spelen zelf nog graag theater, kunnen nog helemaal opgaan in het spel. Ze hebben lol in precare situaties van anderen en zijn over het algemeen zeer ontvankelijk voor alles wat op ze afkomt. Als een leerling in de klas van zijn stoel valt dan lacht de hele klas zich 'n breuk ook al breekt het slachtoffer zijn heup. Ze zijn zelf aanhoudend het slachtoffer van slapstick-situaties.

Van dat alles blijkt uw kritikus geen weet te hebben (zie krant van 5/9).

Was hij maar kind met de kinde-

Eenakters als intro-programma

Proloog laat wezenlijke thematiek verzanden in speelse vrijblijvendheid

Voorstelling: „Wij, zij en de anderen“, intro-programma voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs, bestaande uit eenakters van Jean Anouilh, Jean Tardieu en Eugene Ionesco. Toneelwerkgroep Proloog; regie: Peter Faber; decor en kostuums: Martijn Haggoort. Première 4 september 1970, Stadsschouwburg (Globe), Eindhoven.

Als introductieprogramma voor de eerste en tweede klassen van het basisonderwijs heeft Proloog een drietal Franse eenakters op het repertoire genomen, waarin heel summier de ontwikkeling wordt gevolgd, die het moderne toneel in de naoorlogse periode heeft afgelegd. Maar omdat alle stukken met hetzelfde ludieke regie-sausje overgoten waren, kwamen de contrasten naar mijn gevoel minder goed over dan in eerste instantie de bedoeling moet zijn geweest.

„Humulus sprakeloos“ (Humulus le muet) dateert van enkele jaren voor de oorlog en de stukjes van Tardieu en Ionesco behoren ook al niet tot de meest recente toneelliteratuur. In alle drie wordt een spel

bedreven met het woord als vaak gebrekkig menselijke communicatiemiddel. Bij Anouilh is at spel het simpelst en eigenlijk ook wel het meest vrijblijvend: het adellijke jongetje Humulus was stom, maar men heeft hem in zoverre kunnen genezen dat hij nu één woord per dag kan uitbrengen. Als hij verliefd wordt spaart hij een maand lang zijn woorden op om althans een ordentelijke liefdesverklaring te kunnen afsteken, maar nodig was dat niet geweest, want het meisje van zijn dromen blijkt stom te zijn.

In Tardieu's „De geliefden van het spoor“ (Les amants du métro) en Ionesco's „De meester“ (Le maître) klinken ziet de wereld er heel wat minder rooskleurig uit dan bij de hier wel opmerkelijk milde Anouilh. De twee geliefden van Tardieu raken elkaar na een ruzie kwijt in de wirwar van een druk station; zij vinden elkaar nog wel terug, maar de menigte blijft een voortdurende bedreiging. Het minnende paartje bij Ionesco wordt opgenomen in de verdwazing van een juichende massa, die alle heil van een vereerde meester ver-

wacht. Het wegvallen van de communicatie is bij deze auteurs niet het gevolg van een door lichamelijke oorzaken gestoorde taalfunctie, maar van het meer elementaire tekortschieten van de taal zelf. Bovendien is er sprake van een geleidelijke toenemende abstractie, doordat het verhaalelement steeds verder naar de achtergrond schuift.

Voor taalstructuren en dramatische constructie heeft de uit de mime-wereld afkomstige regisseur Peter Faber weinig oog gehad. Hij legt het accent volledig op de beweging, bereikt daarmee soms wel leuke effecten, maar ontsnapt tenslotte niet aan een nauwelijks organisch spel met loze vormen. „Humulus“ komt op die manier nog het best tot zijn recht, omdat Fabers ludieke vrijblijvendheid van dezelfde orde is als het fantasietje dat hier door Anouilh wordt bedreven. In het werkje van Tardieu vormen de modieuze taalvondsten van Remco Campert onvoldoende compensatie voor het ontbreken van de dwingende motoriek die essentieel is voor deze musikaal door elkaar heen gewerkte conversaties. Bij Ionesco is de sterk geconcentreerde thematiek door uittrekking met veel onfunctionele bewegingseffecten vervaagd tot een wat modieus aangezet spelletje om 's keizers baard.

Sommige spelers heeft Peter Faber weten te inspireren tot een soepele ongedwongenheid, die bij vlagen heel plezierig overkomt. Maar op punten die wezenlijker zijn voor de overdracht van de gekozen teksten, schiet dit intro-programma door een gebrek aan visie vanuit de regie over bijna de hele linie tekort.

KAREL VAN MUYDEN

Toneel voor de jeugd

Proloog slaat plank flink mis

Stukken: Alexander's Santekraam, musical, drie eenakters; auteurs: Hugo Heinen, Anouilh, Tardieu, Ionesco; regie: Jan-Joris Lamers en Peter Faber. Eindhoven: Stadsschouwburg.

HET is zo langzamerhand wel bekend dat de toneelwerkgroep Proloog baanbrekend werk verricht in en rond het onderwijs, met als voorname uitgangspunt jonge mensen te wijzen op de mogelijkheden die het theater (en daaruitvolgende de creativiteit) kan hebben in de samenleving. Het is ook bekend, dat het voor Proloog nog steeds vechten is tegen de bierkaai, omdat binnen dat onderwijs de interesse voor creatieve vorming vaak alweer belabberd is.

We mogen dan ook gelukkig zijn, dat Proloog er nu zes jaar heel hard aan blijft trekken en dat de groep daarbij steun krijgt van o.a. gezelschappen als Wim Zomer, want anders zien we de situatie zo gauw nog niet veranderen. Aan het begin van het zevende seizoen is het aantal activiteiten weer toegenomen en wordt gezocht naar wegen om tot een zo continu mogelijk relatie met het onderwijs te komen.

Proloog blijft optimistisch, dat bleek duidelijk tijdens de persconferentie gisteren in de Eindhovense Stadsschouwburg. Het geestdriftige werk op het toneel en in de scholen krijgt steeds meer respons en breidt

zich met de maand uit. Daarom wordt er hard gewerkt aan een serie nieuwe programma's waarvan er twee gistermiddag in première gingen. Beide programma's zijn speciaal gemaakt voor leerlingen van de laagste klassen van het voortgezet onderwijs.

Alle vreugde om het spitwerk van Proloog zonk ons een beetje in de schoenen toen de eerste voorstelling, de musical Alexander's Santekraam van Hugo Heinen, eenmaal begonnen was. Het blijkt een bedroevend staaltje van ouderwets en statisch kindertoneel, met slechte liedjes, eentonige muziek en een van iedere humor gespeende enscenering.

Het ziet er heel even leuk uit in de aankleding, met hele bruikbare kostuums een paar prachtige open bouwsels. Maar die aankleding wordt nauwelijks benut. De hele toestand lijkt volledig ongeïnspireerd, op enkele uiterlijke stereotiepe grappjes na, maar die kunnen de zaal niet warm krijgen. Integendeel, het was gisteren hoorbaar dat het jeugdige publiek het maar een armzalige bedoening vond.

Hoe komt zo iets nou zo plotseling bij Proloog? Is het gebrek aan talent? Ik weet het niet. Ik sprak na de voorstelling schrijver Hugo Heinen en die liet me wat schuchter weten, dat hij voor het eerst zijn musical zag. „Het was nauwelijks meer te herkennen“, waren letterlijk zijn woorden.

Volkskrant

Waarom staat een schrijver volledig buiten de voorstelling van zijn musical? En waarom niet een volledige cast van jonge acteurs gebruikt? Een musical moet het nu eenmaal van de lenigheid hebben en van de stemkracht en het zangtalent. Of zit regisseur Jan-Joris Lamers anders? Maar het meest jammerlijke van de voorstelling vind ik wel het volledige gebrek aan het actief betrekken van de zaal in het spel en in de liedjes. Al komt er alleen maar iemand uit het kastje de zaal in; maar zelfs dat ontbreekt. Proloog zit er dit keer falikant naast.

Er was nog een tweede premie voor dezelfde leeftijdsgroep. Een programma van éénakters, met als uitgangspunt iets meer dan „een middagje uit“. Het is trist, maar opnieuw is het niet om van geestdrift op je stoel te gaan staan. Het is een erg goed in elkaar gezette voorstelling, prachtig aangekleed, maar persoonlijk doen mij de stukken nogal pretentius aan.

En al gaat Proloog er dan van uit, dat de ontwikkelingsfasen binnen deze leeftijdsgroep sterk verschillen, toch zie ik jongens van twaalf, dertien jaar nog niet zo bezig met absurditeiten als die van Tardieu en sociale kritiek als die in het stuk van Ionesco.

Het is natuurlijk prachtig om daarin te geloven, maar dan moet er ook alles aan verduidelijkend gedaan worden om althans enige aandacht te krijgen. Ik weet niet hoe het programma is ingeleid, en wat er aan nabespreking nog aan volgt, maar de voorstelling-puur was gisteren te veel gericht op toneelspel om het toneelspel en we hebben het gevoel dat de wezenlijke uitgangspunten daar een beetje onder lijden.

Het was zo mooi begonnen gisteren in Eindhoven. En we blijven hopen dat het hier om twee incidentele misers gaat. Proloog zal wel in zijn oneindig belangrijke taak niet uit het oog moeten verliezen, dat een repertoire juist hier met grote zorg samengesteld moet worden.

JAN-PAUL BRESSER

Toneelwerkgroep Proloog en de nieuwe mens

Een actrice, strip-tease en een zaal vol gillende jongetjes

Je droomt dat je van een trap valt, je komt beneden tussen enge mensen terecht. Die gaan je hoofd opereren, en vervangen je hersens door die van een aap. Dan gedraag je je zo beestachtig dat ze je gauw weer opereren, en dan zetten ze de hersens van een muis in je hoofd. Geen scène uit een toneelstuk uit het Theater der Wreedheid, maar een opdrachtje tijdens een speeluur in de zesde klas van de Eindhovense Jan Ligthart-school, verzorgd door de Toneelgroep Proloog. Of de elfjarige kinderen daarna 's nachts gillend wakker worden vermeldt de geschiedenis niet — ze vonden het wel een fijne opdracht zich als apen en muizen te gedragen.

Hoe ze zich amuseren blijkt uit de video-tv-opname, die van deze les is gemaakt. Onder leiding van acteur Pieter Hoes, die zich heeft gespecialiseerd in „kreatief spel,” voeren de kinderen met smaak een hersenoperatie uit.

Ze komen helemaal los en ze zijn inderdaad creatief aan het spelen. En het moderne tv-hulp-

middel registreert dat allemaal discreet, want veel „vreemden” zouden die les maar verstoren.

Bij elkaar levert het een goed beeld van wat Proloog aan het doen is: met moderne hulpmiddelen en overdachte technieken bezig zijn met heel jonge kinderen en zonder precies te weten wat zij in opvoedkundig en psychologisch opzicht nu eigenlijk bewerkstelligen. Dat kan misschien moeilijk anders, want acteurs, of zij nu „kreatief spel-leiders” heten of wat anders, hebben niet de opleiding om de vorming van het lagere-schoolkind (basisonderwijs) te leiden. Proloog heeft zich dat probleem zelf op de hals gehaald: het wil de jeugd vanaf de vijfde klas van het basisonderwijs tot en met jong-volwassenen met de toneelcultuur in aanraking brengen. Dat is eer, nog particulier standpunt, want niet iedereen ziet die penetratie van het beroepstoneel in het lagere onderwijs zo duidelijk zitten — ook het ministerie van CRM heeft er, gezien de omvang om die activiteiten te subsidiëren, moeite mee.

Bijzonder is ook het standpunt, dat Proloog inneemt in zijn werk met oudere kinderen: voortgezet onderwijs in vele vormen. De „jeugdafdelingen” van de andere toneelgezelschappen willen de kinderen binnenvoeren in de toneelcultuur. Proloog wil wat anders en meer.

„NIEUWE MENS”

„Wij willen dat de mens creatief wordt. Wij willen dat ook het ar-

beidsproces creatief wordt, en de creatieve vorming moet daarop worden gericht. Kritisch en creatief zijn onze wachtworpen: wij willen de kinderen erover laten nadenken hoe het komt dat veel creatieve dingen in de maatschappij worden doodgeslagen. Wij willen dat de jeugd later in dat arbeidsproces gaat ingrijpen, om ruimte te scheppen voor „de nieuwe mens.” De formulering van deze doelstelling is van drs. Gerard Pieterse, 31 jaar, dramaturg van het gezelschap, in 1968 afgestudeerd aan de Amsterdamse universiteit en, zoals zijn studiegenoten Binnerts, Engeland en andere „tomatisten” lange tijd actief in het studententoneel.

Hij helpt de toneelstukken kiezen, de tekstfragmenten die geparafraseerd worden, heeft een aandeel in de samenstelling van de stukken, begeleidt de repetities, schrijft de toelichtingen ten behoeve van het onderwijs.

„Het onderwijskader is conservatief, en wij willen de andere kant op. Het samenstellen van het repertoire is een probleem: we kijken eerst naar de problematiek van het stuk, of het overeenkomt met de ideologie die we voorstaan, we kijken naar de speelbaarheid van het stuk, en tenslotte moet het ook nog geschikt zijn voor de leeftijdsgroep die we op het oog hebben.”

MERIJNTJE

Proloog heeft daar een hele kluit aan, want het bewerkt geen hippe kotertjes uit progressieve gezinnetjes, maar Brabantse Merijntje Gijzens, die als ze met bussen naar Eindhoven of Tilburg worden aangevoerd, hun oogskens uitkijken — ze zijn voor het eerst in „de grote stad.” Die omstandigheid maakt ook de uitslag van de onderzoeken bij die kinderen wat dubieus: „Vond je het een fijne middag?” vraagt men de levensschoolleerlingen uit Bladel: „Fijn en heel fijn” roept negentig procent van de kinderen. „Heb je het stuk (Falstaff-proloog) helemaal begrepen?” — jawel, zegt 24 procent van de jongens en 20 procent van de meisjes; een beetje, zegt 70 procent. Dubieus ook in positief opzicht, want „een beetje” blijkt dan naderhand nog wel mee te vallen. Het gaat bij zo'n levensschool „om de zogeheten „werkende jeugd.”

Proloog werkt hard, op een steeds kleiner gebied en met steeds kleinere groepen kinderen. Het gaf in het afgelopen seizoen 275 voorstellingen in het eigen gebied. Nederland boven de grote rivieren heeft men laten schieten. Limburg en Zeeland worden ontmoedigd door hoge uitkooprijzen te vragen (Zeeland laat zich niet ontmoedigen), men hield 92 leerlingen en lessen voor ouders, leerlingen, ook van sociale en pedagogische akademies. De voorstellingen vonden nu veel gegeven in Eindhoven en Tilburg en trekken dan een kwart van de bezoekerij uit de randgemeenten.

Met welk theatermateriaal werkt men nu? Voor de kweekschool leerlingen met „Afraak,” een eigen-bouw-stukje van Jan Cornelis Nooteboom, waarvan ik bij de première kort geleden moest zeggen dat de visie van de schrijver op de relatie tussen onderwijs en maatschappij wel heel simpel is.

Voor de „onderbouw” voortgezet onderwijs” (kinderen 12-14 jaar) met de musical „Alexanders Sankraam” van Hugo Heinen op muziek van Cor Lemaire. De muziek is uit opa's tijd, de tekst daarentegen is zo sexy als maar kan, met een actrice die Nienke Sikkema dat nder het oververschurende gefluit van honderden beluste knapen van 13, 14 jaar in de Eindhovense Stadsschouwburg, waar vrijdag de perspremië ging, haar jurkjes uittrekt. Het stuk heeft soms een geestige tekst, en soms spijse regievondsten, maar dat zijn de krenten in een rijstebrij van traagheid en niet gerealiseerde goede bedoelingen. Van die goede bedoelingen is ook het begeleidende stencil voor de leerkrachten vervuld: „de tegenstelling tussen jong en oud is een vrij duidelijke zaak. Er is echter nog een veel dieper liggende problematiek die minder in het oog springt” en dan begint een nummertje diepduiken op een musical, die je kunt vergelijken met „Im weissen Rössl,” en waar je ook Freud en Jung bij kunt halen. Het was een groepsproject — het gezelschap maakt een democratiseringsproces door — waar kennelijk een vakbekwaam toneelman niet aan te pas mocht komen.

ONBEGRIJPELIJK

Later op de middag werden drie eenaktertjes vertoond, bedoeld voor deze zelfde leeftijdsklasse (12-14) „Hij, zij en de anderen,” van Anouilh, Jean Tardieu en Ionesco, soms haast onherkenbaar bewerkt maar dat mag best. Heel aardig gespeeld, door o.a. Marian Klaren, Helen Juurlink en Jan Cornelis Nooteboom — maar zonder de toelichting, te hanteren door de „gewone” docenten, is de „bedoeling” moeilijk te begrijpen voor kinderen — volwassenen hadden er moeite mee. Dat strijdt met het fundamentele theaterprincipe, dat de voorstelling autonoom is en uit zichzelf moet worden begrepen zonder dat komt. En ook hier wordt dan een er een toelichting aan te pas toneelprincipe verlaten voor een sociale ideologie.

door
Jaap
Joppe

Kinderen vertrouwd maken met gebarenspeel

Proloog zoekt nieuwe vormen

EEN JONGEMAN komt de klas binnen, loopt, onbevraagd naar de kinderen kijkend, rond, zegt niets. Hij doet, de kinderen aankijkend, zijn jasje uit (gegeichel uit de klas), loopt naar het bord, hangt het jasje daar op. Tekent op het bord een kapstok met een haak waar het echte jasje hangt. (De klas lacht een beetje). Schrijft op het bord: „Ik ben - streepje naar boven - Ton Selter - streepje naar beneden - vreselijk”. Snuit in een zakdoek zijn neus. Schrijft dan achter „vreselijk”: „verkouden”.

Er is nog geen woord gezegd. Ton Selter - acteur van Proloog - beweegt lichtjes groetend zijn hand naar de kinderen. De kinderen doen het tegen hem. Hij zegt: „dag”. De kinderen zeggen: „dag”. „Daag” - „Daag” - „Hallo” - „Hallo” - „Hoi” - „Hoi”.

U ziet, een doodeenvoudige manier om in contact te komen met kinderen in een schoolklas. Hij laat ze wat kleine mimische spelletjes doen, waardoor ze uit het gewone klassikale patroon loskomen, brengt ze langzaammerhand zelf op ideeetjes die ze mimisch spelen van simpele dingetjes tot kleine verhaaltjes. Dat werkt heel verrassend.

Het prikkelt de fantasie van de kinderen en het laat hen ervaren, dat ze meer hebben dan woorden om iets uit te drukken. Het geeft dus een ander stukje vorming dan de school uit de traditie doet.

PROLOOG loopt wat dit betreft al een paar jaar in de voorhoede, maar is niet meer de enige, die zo bezig is. Er is een kink in de kabel gekomen sinds CRM besloten heeft dit soort werken bij het gewoon lager onderwijs niet langer te subsidiëren. „Wij kunnen en zullen er toch mee doorgaan,” zegt Proloog, „want het aantal voorstellingen dat wij voor onze subsidie moeten geven halen wij gemakkelijk, ook als wij die lessen in creatief spel er bij blijven doen, en die zijn wezenlijk. Maar wij zijn maar een kleine groep, opereren op een beperkt gebied — Brabant en Zeeland en wat minder Limburg. Het verder zoeken naar effectieve manieren voor dit soort vorming in het lager onderwijs zal op deze beslissing van CRM stuk lopen. Er schijnt een neiging te bestaan om dit werk af te schuiven naar Onderwijs. Er moet hoognodig overleg komen tussen de departementen. Zelf kunnen we dat niet op gang brengen, hopelijk wil de Raad voor de Kunst het aanzwengelen”.

Voorstellingen

Vreemd wel, want wie zich met „kunstzinnige” vorming bezig houdt, is er wel van overtuigd geraakt, dat toneelvoorstellingen geven voor kinderen niet de beste manier is om bij te dragen aan die andere vorming, die men aan het traditionele onderwijs-pakket wil toevoegen.

Het kan daarom nauwelijks verbazen, dat de twee nieuwe voorstellingen, die Proloog nu klaar heeft voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs, opnieuw laten zien, dat het ook voor die wat oudere kinderen moeilijk iets optimaals oplevert.

Daar is eerst een musical „Alexander's Sankkraam”. Er is, zoals gewoonlijk bij Proloog, uitvoerige en goed geformuleerde informatie voor de docenten bij. Als je die na de voorstelling leest denk je: lieve hemel, zat dat er allemaal in? Maar goed, misschien is het voor de kinderen ook wel interessant om achteraf te horen wat het allemaal precies was, wat zij gezien hebben, maar wel op voorwaarde dat zij zich onder de voorstelling goed hebben geamuseerd. Hebben zij dat? Je weet het nooit, maar ik kreeg niet de indruk. Voor mij was het een heel eenvoudig verhaaltje, dat oertraag verder ging omdat er zoveel bijkomstigheidjes waren bijgehaald, die ook heel langzaam werden uitgewerkt en niet leuk wilden worden.

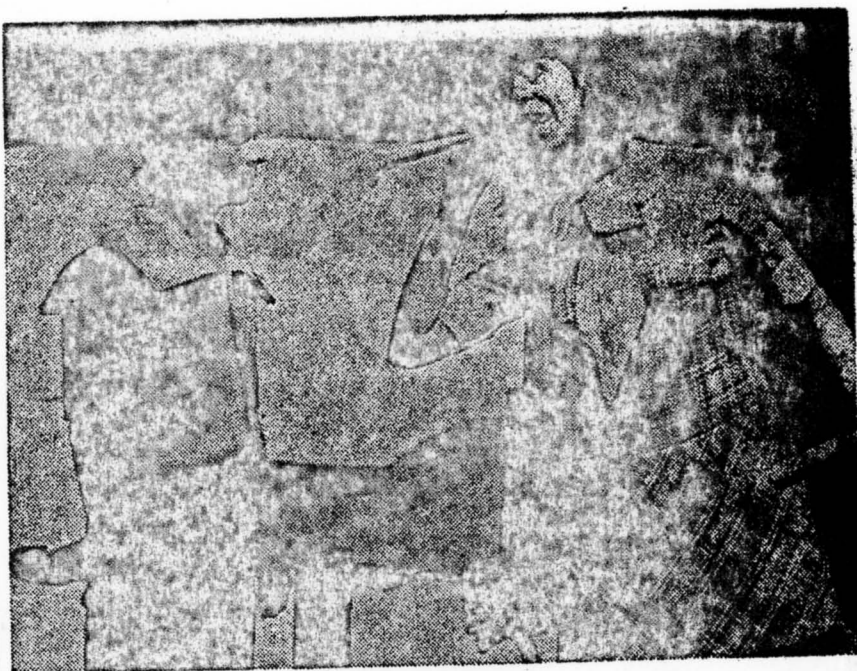
De spelers erin doen het in de klas misschien net zo goed als de straks genoemde acteur, en een kleine zaal kunnen zij ook wel aan, maar zeker niet zo'n grote, waarin zij ook nog zonder microfoons moeten zingen. Maar ook: als je kinderen van nu spelenderwijs iets van het generatieconflict en van het inkapselen door de samenleving wil laten zien, moet je er dan ook nog een spelletje van maken, dat oude theatervormen doorprijkt, die je in een moderne uitmontering laat zien?

Speels

Dan „Hij, zij en de anderen”, drie eenacters van JeJan Anouilh, Jean Tardieu en Eugène Ionesco. Een „intro-programma” een inleiding dus op het toneel, ook voor de 1e en 2e klas van het voortgezet onderwijs. Wat Peter Faber met zijn spelers en met die stukjes had gedaan is verrassend speels, origineel van opzet, leuk van uiterlijk en boeiend ook door beweeglijkheid. Maar ook hier kun je je afvragen of een zo grote aandacht voor toneel uiterlijkheden een gemakkelijk contact met de eigen leefwereld van die jonge kinderen mogelijk maakten. Ik bedoel maar: zijn dat soort toneelvormen niet ook dichterbij het huis van die kinderen te vinden.

MAAR GOED. Proloog is nu zes jaar bezig, heeft een heel verrassende ontwikkeling doorgemaakt maar weet, dat het nu op een punt is, waarop het alles opnieuw zou willen bekijken en nieuwe vormen vinden. Er wordt naarstig gezocht, maar omdat het werk moet doorgaan gaat het nog even in dezelfde richting verder, met zo grote toewijding, dat met het nu afgeleverde materiaal toch nog best iets te doen moet zijn.

ANDRÉ RUTTEN



Hij en zij zonder de anderen (Bart Schepens en Marian Klaren) in Anouilhs „Humulus sprakeloos”.

Groep kent publiek niet

„Dagje Proloog” was geen succes

door
ANTON DEERING

EINDHOVEN — Toneelgroep Proloog richt zich in Brabant, Zeeland en Limburg tot drie soorten jeugdpubliek: leerlingen van het lager onderwijs, scholieren van middelbare scholen en de wat oudere jeugd. Het ontbreekt de groep nimmer niet aan enthousiasme en idealisme. Honderden voorstellingen en even-

zoveler speelden en lessen geven de acteurs en actrices in schouwburg en scholen.

Maar het ontbreekt de jonge toneelstukken blijkbaar wel aan kennis omtrent het publiek, dat zij moeten bespelen. Dat bleek jammer genoeg te duidelijk in het „dagje Proloog”, dat wij op uitnodiging mochten meemaken. De Eindhovense Schouwburg werd eerst voor de honderden dertien- en veertienjarigen de nieuwe Nederlandse musical „Alexanders santeakraam” gespeeld en daarna voor een kleinere groep in het Globetheater-tje een programma van drie eenakters.

Proloog democratischer en pedagogischer dan ooit

De Eindhovense toneelwerk-groep Proloog, die zich in het bijzonder tot de jeugd richt en die de musische vorming van schoolkinderen als haar voornaamste taak ziet, heeft enige democratische hervormingen ondergaan. De medezeggenschap van de leden van de groep in de gang van zaken, zakelijk zowel als artistiek, is nu groter dan bij welk ander „officieel” toneelgezelschap in ons land ook.

De leiding is komen te berusten bij vijf mensen, van wie er drie zijn gekozen door de leden van het gezelschap zelf. De andere twee zijn benoemd door het bestuur van de stichting Proloog, in welk bestuur de groep voortaan met drie mensen is vertegenwoordigd.

In die leiding hebben voor het komende seizoen zitting Jaap van Donselaar, Wilma van Klaveren, Kommer t Mannetje, Jurg Molenaar en Bart Scheepens. Albert van der Baan blijft aan het gezelschap verbonden als sociaal-pedagoog en Gerard Pieterse is de dramaturg van de groep.

Gelet op zijn opvoedende taak, wil het gezelschap in eigen kring steeds meer aandacht wijden aan pedagogische vraagstukken en methodes opdat de mensen van de groep tegenover een klas met kinderen beter kunnen opkomen. Daarnaast streeft Proloog naar uitbreiding en verbetering van de artistieke opleiding van onderwijzers en leraren. De positie van het gezelschap is nu zodanig dat het, wat dat betreft, in zijn regio (Noord-Brabant, Limburg en Zeeland) adviserend optreedt.

Een handicap is dat de groep voor wat het doet ten behoeve van het basis-onderwijs, geen subsidie meer krijgt van het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk. Het is een kwestie van tussen schip en kade vallen, want het ministerie van onderwijs en wetenschappen heeft deze activiteiten van Proloog nog steeds niet onder zijn hoede genomen.

Voor het nu voor ons liggende seizoen heeft het gezelschap een repertoire van vier groepen stukken opgesteld: voor het basis-onderwijs, voor de onderbouw voortgezet onderwijs, voor de middenbouw voortgezet onderwijs en voor jong-volwassenen. Daar zijn stukken bij als The Playboy of the Western World van John Millington Synge en De kneep (The Knack) van Ann Jellicoe.

Gisteren in de Eindhovense



Scène uit een eenakter van Jean Anouilh in het programma Hij, zij en de anderen bij de toneelgroep Proloog.

stadsschouwburg heeft het gezelschap met twee opvoeringen uit de categorie onderbouw voortgezet onderwijs het nieuwe seizoen ingezet. De ene opvoering gold de nieuwe Nederlandse musical Alexanders santeakraam van Hugo Heinen, met muziek van Cor Lemaire. De andere behelsde een programma van eenakters van Jean Anouilh, Jean Tardieu en Eugène Ionesco, bijeengebracht onder de verzameltitel Hij, zij en de anderen.

Hugo Heinens musical is een beetje een tegenvaller geworden doordat de schrijver zich schuldig heeft gemaakt aan iets wat noodzakelijkerwijs tot verveling leidt, namelijk uitsmeren. Er gebeurt in dit werkstuk van hem vrijwel niets, het intrige-tje is vliedun en daarmee moeten dan enkele uren worden gevuld. Dankzij de vele regie-geintjes — vindingen van Jan Joris Lamers — is het geval nu en dan

onweerstaanbaar komiek, maar het geheel vertoont het laagst denkbare tempo.

Bovendien is de muziek niet helemaal meer van deze tijd. Ze ligt gemakkelijk in het gehoor, maar het is variétémuziek uit de jaren dertig, zonder een enkel pop-element erin en daar groeit de jeugd tegenwoordig nu eenmaal in op.

Bijzonder aardig vond ik de aankleding van de vertoning. De mannelijke personages waren in bruine, tegelijk op overalls en ruimtepakken lijkende complets gestoken, wat hen tot karikaturen van stripfiguren maakte en wat mooi aansloot bij de manier waarop zij zich voortbewogen: als houten Klaasjes. Verder stond er op het toneel een mooi bouwsel van latten dat een huis voorstelde en dat soms aanleiding gaf tot vermakelijke klimpartijen.

A. G. KLOPPERS

Flop

De musical van Hugo Heinen met muziek van Cor Lemaire was ronduit een flop. Het is onbegrijpelijk, dat men zoiets aan de kritische jeugd van tegenwoordig durft voorzetten. Met als uitgangspunt een mager verhaal, dat heel in de verte iets te maken zou hebben met de Brulloft van Figaro, werden wat liedjes (onverstaanbaar) gezongen en werd onder regie van de jonge regisseur Jan Joris Lamers een reeks steeds maar herhaalde en uitgetrokken flauwe grappen vertoond.

Een begeleidingsprogramma, dat bedoeld is als leidraad voor de leraren om hun leerlingen op de voorstelling voor te bereiden, kon niet helpen dat de jonge schouwers door de verschrikkelijk ouderwetse en platvloerse grappenmakerij van de vertoning heen keken en daar met gefluit en gejoel hartgrondig blijk van gaven.

Proloog moet dit musicalletje — waarvan alleen het decor en de kostumering op veel waren — maar gauw van het programma nemen, temeer nog waar door slecht zingen geen woord van de liedjes viel te verstaan en door benedenmaats acteren niets bleek van bedoelde ironie of persiflage.

Eenakters

Gelukkig revancheerde Proloog zich daarna enigszins met de vertoning van de drie eenakters: „De geliefden van het spoor” van Jean Tardieu, „Humulus sprakeleus” van Jean Anouilh en „De meester” van Eugène Ionesco. Onder regie van Peter Faber werd daarin tenminste vakkundig toneel gespeeld; bovendien leenden de drie eenakters zich wel tot het doel de jeugd kennis te laten maken met de functies van het theater in de maatschappij: van ontspanning tot maatschappijkritiek.

Het is echter beslist wel nodig, dat de leraren op school het programma inleiden met het materiaal, dat Proloog hun ter beschikking stelt. Het gezelschap heeft met het „dagje Proloog” dan ook voorspelbaar duidelijk gemaakt hoe het hoog tijd wordt, dat het onderwijs zich professioneel gaat bezighouden met de creatieve vorming van de jeugd. Als het zover zou komen, kunnen de toneelspelers zich weer met hun eigen vak, het toneelspelen, bezighouden.

Proloog begint seizoen met „Communicatie“

Toneelgroep Proloog met „Alexander's Santeakraam“ van Hugo Heinen, regie Jan Joris Lamers; en „Hij, zij en de anderen“, eenacteurs van Anouilh, Tardieu en Ionesco, regie Peter Faber.

Toneelgroep Proloog is het seizoen begonnen met twee voorstellingen voor de onderbouw van het M.O. „Alexander's Santeakraam“ is een musical-achtig geheel van Hugo Heinen, op muziek van Cor Le Maire. Heinen mag de tekst dan al geschreven hebben, het gegeven is een oude bekende; de Barbier van Sevilla van Beaumarchais. Figaro is hier vervangen door Alexander, een handelaar in alles wat los en vast zit, en graaf Almaviva is in deze versie Antoine, een jonge, absoluut niet uit de verf komende minnaar. Verder is het stuk van Beaumarchais ongewijzigd overgenomen.

Modern

Uit de toelichting verneem ik dat het stuk de opstand van de ouders generatie tegen de jongere verbeeldt. En ja, dat kan je er met enige inspanning wel uithalen. Overigens was alleen het decor echt de moeite waard. Het spel was niet geweldig, en door het geroezemoes bij het jeugdige publiek, dat kennelijk ook niet zo geboeid was, vaak onverstaaenbaar.

De drie Franse eenacteurs waren heel wat anders. Ook deze zijn voor de oerbouw van het M.O. bedoeld, en geven een goed voorbeeld van eenvoudig modern toneel. Zij hebben alle drie eenzelfde thema: de communicatie.

De eerste eenacter, „Humulus Sprakeloos“ van Jean Anouilh, is een absurd verhaal over een door adellijke groot-

ouders opgevoed jongetje, dat elke dag maar één woordje kan zeggen, en zijn grootmoeder wil dat elke keer horen. Het conflict komt als de jongen een liefdesverklaring wil afsteken, en hij zijn woorden daartoe opspaat. Als hij eindelijk zover is, blijkt het beminde meisje doof te zijn.

„De geliefden van het spoor“ van Jean Tardieu gaat over twee geliefden die elkaar op het station vinden, ruzie krijgen, en in de trein door de valte niet meer bij elkaar kunnen komen om het bij te leggen. De massa, de „anderen“, maken de zaak nog ingewikkelder.

„De Meester“ van Eugène Ionesco, heeft weer een lichtelijk ander communicatiethema: de blinde adoratie. Enerzijds van de massa voor „de meester“, anderzijds van de twee geliefden voor elkaar.

De drie eenacteurs, samen in een programma onder de naam „Hij, zij en de anderen“ worden vlot en leuk gespeeld door Helen Jurek, Marian Klare, Piet de Wispert, Cees Wijn en Jan Cornelis Nooteboom. Bovendien ziet het geheel er erg leuk uit, omdat decor en kostuums voor elke eenacter in één vaste kturencombinatie is gehouden.

H.C.H.

Proloog; bezig met werkelijke verticale spreiding

door Urias Nooteboom

Bijna geruisloos — maar nog steeds vooraan — draait de Toneelwerkgroep Proloog mee in het theaterbestel. Geruisloos omdat er minder heftig aan de weg getimmerd wordt en vooral omdat er steeds dingen in dit gezelschap gebeuren, die elders nog bij de onmogelijkheden behoren. De werkgroep heeft een seizoen van stabilisering achter de rug. De positie in Brabant is geconsolideerd zou men kunnen zeggen, ware het niet dat die terminologie iets teveel doet denken aan het bedrijfsleven.

Proloog concentreert zich op de regio Brabant. De prijspolitiek ten opzichte van de perifere gebieden werd verscherpt. Dat zijn de gebieden Zeeland en Limburg, die beiden het gezelschap niet subsidiëren. Het gevolg is geweest, dat Limburg zich meer van het gezelschap heeft afgekeerd en dat Zeeland — ondanks de prijzen — de banden strakker heeft aangehaald. (In het autoritaire schoolstelsel zou dat voor Limburg een dikke — ongemotiveerde — onvoldoende opleveren).

Continue relatie

Maar Proloog vindt het helemaal niet zo erg, dat er van buiten Brabant een geringer interesse voor haar activiteiten is. Kommer 't Mannetje — sinds de democratisering van het gezelschap kun je hem nauwelijks nog de titel zakelijk leider geven — : „Willen wij een continue relatie opbouwen met de scholen hier in Brabant, dan is het veel beter weinig weg te zijn. Het heeft dan ook geen zin zomaar en incidenteel eens op te treden in Utrecht of waar ook“.

Proloog heeft zich voorgenomen wat meer series te gaan spelen in de grotere Brabantse steden, want gebieden is uit onderzoek, dat activiteiten van de groep op de scholen van grote invloed zijn op het bezoek vanuit de randgemeenten. Dat is dan een duidelijk pluspunt.

„We redden 't wel“

Overigens verloopt niet alles probleemloos bij Proloog; hoe aardig het er aan de buitenkant ook allemaal uitziet.

Er is natuurlijk een subsidiëeringsprobleem. Op het moment, dat Arena uit de boeken van CRM — voor wat betreft de activiteiten voor het basisonderwijs — geschrapt werd, bleek dat een precedent op te leveren voor andere groepen, die kinderen van het lager onderwijs in contact brachten met theater. Een moeilijke situatie, want op het moment lijkt het erop, dat CRM de bal toe speelt aan Onderwijs en Wetenschappen. Maar tot overleg tussen deze twee ministeries aangaande de subsidiëring is het nog niet

Limburgs Dagblad

gekomen. En voor een gezelschap als Proloog en ook een groep als die van Wim Zomer zijn maatregelen toch wel noodzakelijk.

Jurg Molenaar (een van de leiders van Proloog). „Kijk, zonder die subsidie redden wij het ook wel, maar de mogelijkheden zijn daardoor te gering. Daarom willen wij dat er iets anders wordt“.

Het kan natuurlijk ook zo zijn, dat er een kink in de kabel is gekomen, omdat de commissie jeugdtheater van CRM werd opgeheven op een moment dat die van de Raad voor de Kunst nog niet in werking was getreden. Een van boven af georganiseerd vacuüm met alle problemen daarvan.

Nascholing

Proloog bestaat nu zes jaar en het gezelschap is zich aan het heroriënteren. En twee voorstellingen — de musical „Alexander's Santeakraam“ van Hugo Heinen en het intro-programma „Hij, zij en de anderen“ — gezien hebbend zou ik zeggen, dat die heroriëntatie duchtig doorgezet zal moeten worden. Als deze twee stukken de gevolgen zijn van de consolidatie, dan prefereer ik een gezelschap, dat minder vaste voet aan de grond heeft. Moet gezegd zijn, dat (ten eerste) twee programma's niet representatief zijn voor het totaal en (ten tweede) dat de aanpak van de bezinning doet vermoeden, dat de gevolgen zeker wel gunstig zullen zijn.

Proloog gaat heftig aandacht besteden aan de nascholing van de acteurs en actrices. Er blijkt grote behoefte aan bijvoorbeeld verbetering van de discussietechniek. Men gaat wat doen aan psychologische en maatschappelijke scholing. Daartoe is al besloten, dat volgend jaar voor de woensdag slechts een activiteit op het programma komt te staan. De rest van de dag kan op verschillende fronten gestudeerd worden.

Het gezelschap heeft oog voor wat in het onderwijs belangrijker wordt, namelijk: creatief spel. Een van de afgestudeerden van de Arnhemse toneelschool is verbonden aan de groep — op eigen verzoek — om zich alleen maar bezig te houden met deze tak van vorming.

En dat maakt de lijn naar het werken met kleinere eenheden manifest. Het opent nog meer de mogelijkheid om een klein gebied intensief en volledig te gaan bestrijken. Het zijn echt wel — en dat op een volstrekt integere manier — verticale toneelspreiders daar bij Proloog. En dat wil een compliment zijn.